

Rehoboth

Inleiding

Rehoboth, een Christelijke kleuterschool aan de Tiendweg in Leerdam. Als kinderen zijn wij hier op school geweest, ik meen vanaf onze vierde levensjaar. Een keer per jaar was er een zogenaamde openbare les, dan mochten de ouders er bij aanwezig zijn. Met Koninginnedag was de kleuterschool ook van de partij. Van de namen van de juffrouwen weet ik alleen de naam van juffrouw Maaïke nog. De school lag recht tegenover de Rozenstraat, dus vlakbij ons huis. Voor de school was een grote zandbak, waarvan het zand af en toe moest worden verversd. Ik weet niet veel meer van die schooltijd, wel dat ik nog al eens ziek was.

Doel

De school werd ook gebruikt voor verenigingen zoals b.v. de Oranjevereniging en de Bazuin. Naast deze verenigingen werden er ook bruiloften en partijen gehouden, catechisaties, zondagsschool, jeugdavonden en kerk. Mijn vader Piet werd in ongeveer 1936 conciërge van de school en heeft dit volgehouden tot ongeveer 1956. Hij deed dit niet omdat hij het zo'n leuk werk vond, maar meer uit bittere noodzaak, het was immers crisistijd. Elk dubbeltje moest worden omgekeerd. Hij zei op het laatst, als jij gaat verdienen, stop ik er mee. Maar ja, toen ik ging verdienen was dat maar fl. 10,-- per week (1950).

Werkwijze

Door de week moesten drie lokalen (soms vier) voor de kleuters ingericht staan. 's Woensdags moesten de tafeltjes en stoeltjes worden afgezeemd en de vloer geveegd, dus alles van zijn plek. Dat afzemen en vegen deed mijn moeder vaak met haar zus Aria (dus mijn tante, die in de Tulpstraat woonde) en toen wij de leeftijd kregen moesten wij meehelpen het meubilair te verplaatsen. Als het catechisatie was moest het vierde lokaal worden klaargezet met wat stoelen of banken, die in het zogenaamde bankenhok stonden opgestapeld. Ja, sjouwen leerde je wel.

Het weekend

's Zaterdags kwam de grote ombouw. Alle tafeltje en stoeltjes moesten weer worden afgezeemd of gestoft en tegen de wanden opgestapeld worden. We kregen dan vier lege lokalen. Twee lokalen werden door een vouwwand van elkaar gescheiden. Door die vouwwand naar twee kanten te schuiven kreeg je dan een grote zaal. De twee andere lokalen konden door een glazen schuifwand met het grote lokaal worden verbonden, zodat het één ruimte werd. De verschuifbare preekstoel werd naar het midden van de grote zaal tegen de zijwand geschoven. Vanuit dit punt konden ook de beide zaaltjes worden overzien. In begin werd alleen de grote zaal gebruikt en stond de preekstoel aan het einde van de grote zaal, maar de toeloop voor de kerkdiensten nam toe, zodat de andere lokaaltjes erbij moesten worden getrokken. Het harmonium (Frans drukwind-orgel) stond altijd nabij de preekstoel. Langs de zijwand van de grote zaal waren onder de ramen kasten ingebouwd waarop je kon gaan zitten. Als het druk werd moesten de kinderen daarop plaats nemen. Dat was geen pretje: je zat in het zicht en boven kon je met je voeten niet bij de grond en bovendien had je geen ruggensteun. Al deze banken moesten 's zaterdags uit het bankenhok naar de lokalen worden gesjouwd. Dat was mannenwerk, dus werd ik al gauw ingeschakeld. Mijn vader nam gemakkelijk zo'n hele bank op zijn schouder, maar later deden dat maar met z'n tweeën. Een lokaal konden we pas 's avonds inrichten, omdat de Bazuin er repetitie hield.

's Zondags was pa tevens koster en stond dan altijd in de gang om te kijken of alles werd goed verliep. Als er bijvoorbeeld iemand onwel werd tijdens de dienst (wat nogal eens voorkwam), moest hij in actie komen. Er was altijd wel een EHBO-er in de kerk die kon helpen. Ik denk bijvoorbeeld aan Stuivenberg of Van Willigen. Later moest ik invallen als pa er niet was (door ziekte). Misschien was ik wel de jongste koster in Nederland.

Na kerktijd moest de grote zaal weer omgebouwd worden voor de zondagsschool. Dat was niet zo'n groot werk, maar toch het moest gebeuren. Voor maandagmorgen moesten alle lokalen weer ingericht zijn voor de kleuterschool. Dat betekende alle banken weer naar het banken hok sjouwen en de tafeltjes en stoeltjes weer in het gelid zetten. De hele familie was erbij betrokken. Wie kon jouwen moest meehelpen. Zo mocht ik in het weekend best mij gang gaan, maar als de zaak voor maandagmorgen maar geklaard was. Ja, je wend eraan. Ik heb er in ieder geval niets mee geleden.

*Kunt u ons vertellen wie er op deze foto's staan?
We horen het graag.*

Waar gebeurd

Eens, een dag voor Kerst, besloten wij als kinderen een mop uit te halen. Wij wisten bijna zeker dat de volgende dag uit het Kerstevangelie van Lukas zou worden gelezen: En er waren herders..... Nu wisten wij ook dat er op die plaats een stuk uit de bijbel was gescheurd. Wij legden de Bijbel gesloten op de lezenaar. Toen de eerwaarde heer Breedveld sr. de dienst begon en bij de lezing aankwam, verkneuterden wij ons. En jawel hoor Lukas. De eerwaarde heer begon dapper - hij zag wel dat er een stuk van de bladzijde was gescheurd, maar bedacht dat hij dat bekende stuk wel uit zijn hoofd kon opzeggen - maar hij begon steeds meer te stotteren en op het laatst zei hij: "Gemeente er is een stuk uit de bijbel, ik kan niet verder".

Op een zondag stond mijn vader als koster in de gang. De toeloop van de kerkdiensten was toegenomen. Nu wilde de traditie dat mannen aan de rechtse kant zaten en vrouwen aan de linkerkant. Een eigenaardige traditie. Het aantal vrouwen steeg echter sterker dan die van de mannen. Op een gegeven moment klampte één van de vrouwen mijn vader aan met de vraag voor een plaatsje, omdat de linkse kant vol was. Mijn vader was nog al praktisch ingesteld en zei: "Ga dan naast je man zitten". "Ja, maar dat kan toch niet", was de reactie. "Als je 's nachts naast je man ligt, waarom mag je dan in kerk niet naast je man zitten?" Daar zagen de vrouwen de logica van in. Vanaf dat moment gingen mannen en vrouwen naast elkaar zitten en was het plaatsprobleem opgelast.

Centrale verwarming

Het gebouw werd verwarmd door middel van een kolengestookte centrale verwarming. Er was een apart stookhok met een heus kolenopslagplaats, die af en toe van buitenaf door een luik werd

volgestort met grove cokes, die wel grote slakken naliet. Een kolengestookte installatie heeft toezicht nodig. 's Avonds voor het naar bed gaan ging mijn vader de grote kachel voor de nacht klaarmaken, d.w.z. de trek verminderen, slakken eruit trekken en wat kolen opscheppen. Ik heb dit ook vaak gedaan. 's Morgens vroeg ging mijn vader hem dan weer open zetten met toevoeging van kolen. Zo'n kachel had verder niet veel aandacht nodig. Wel moest de waterdruk in de gaten worden gehouden.

Koolmonoxide

Op een keer was de kachelpijp wat losgeschoten. Het was op een zaterdagmiddag. Mijn vader probeerde hem in zijn eentje weer op z'n plek te krijgen, maar kreeg te veel koolmonoxide binnen en viel bewusteloos. Mijn tante Aria hem vond hem, want ik het bankenhok, dat zich naast het stookhok bevond, kon je water tappen. Ik ben naar Van Willigen gerend, die achterin de Rozenstraat woonde, voor hulp. Hij constateerde kolendampvergiftiging en dus werd pa in een geventileerde ruimte neergelegd. Na een poosje kwam hij weer bij. Toch een vreemde ervaring je vader zo te zien liggen. Hoe het met kachelpijp is afgelopen weet ik niet, maar ik denk dat hij het toch nog voor elkaar heeft gekregen voor hij bewusteloos viel.

Schoonmaak

Eenmaal per jaar was er ook grote schoonmaak in Rehoboth. Alles werd op z'n kop gezet en de vloeren werden nat gespoten en geschrobd. Ik herinner me nog de speciale geur die dan van het hout uitging. Met water knoeien, dat zagen wij wel zitten. Natuurlijk werd er dan wel extra hulp ingezet, in ieder geval mijn tante Aria. Overigens werden de vloeren wekelijks geveegd met vego (vettig zaagselmengsel).

Gevaarlijke zolder

Boven de zalen liep een grote zolder, die over het hele gebouw heenliep. Met een schuifladder moest je dan naar boven, ik vond dat niet zo prettig. Eenmaal boven was je je angst vergeten. Een grote ruimte met balken, die als opslagplaats diende. Het was wel oppassen, want je mocht alleen maar over de balken lopen, daartussenin was het plafond, dat maar heel dun was. Je moest dus op de hoogte zijn van het gevaar en dat waren we: er is nooit iemand doorgezakt. Een spannende ruimte waar spinnenwebben niet zeldzaam waren.

Ontspanning

Het gebouw onderhouden had voor ons ook prettige kanten. Het was voor ons ook een speelhol. We beschouwden het als een ruimte van onszelf. Zo organiseerden wij in de vakantietijd bijvoorbeeld sjoelevenementen met vriendjes. Daar had je de ruimte. Zelf ging ik op vrije momenten achter het harmonium zitten. Heerlijk, de akoestiek was goed, ik zette alle deuren open, zodat het geluid kon rondzingen. Ik kon het harmonium als geen ander. Ik kende de combinaties en wist dat je bij dit orgel eerst de longen moest volpompen en dan pas spelen. Later heb ik als invaller gefungeerd bij de zondags kerkdiensten. Nadat mijn vader gestopt was met het conciërgeschap, volgde Hoegé hem op en ik mocht zoveel als ik wilde studeren op het harmonium.

Bruiloften en partijen

De bruiloften en partijen waren voor ons altijd een verrassing. Ruim van te voren kwamen de gegadigden bij ons thuis in de Rozenstraat om het een en ander te bespreken. Een enkele keer was ik hierbij aanwezig. Mijn ouders ontpopten zich als volleerde restauranthouders. Zo vroegen ze op hoeveel personen moeten we rekenen, moet er voor soep en broodjes worden gezorgd, wat mag er geschonken worden, zorgen jullie hier zelf voor of moeten wij dat doen, hebben jullie hulp of moeten wij dat regelen etc. En geloof maar dat alles tot in de puntjes in orde was. 's Avonds waren zij dan

beiden in Rehoboth om de zaken te runnen. Tussendoor kwam ma of pa naar ons kinderen lijken hoe we het maakten en brachten dan altijd wat lekkers mee, meestal gebak. Ik begreep van mijn vader dat het wel eens moeilijk is twee verschillende families met elkaar te mengen. Hij had het al gauw gezien: dat wordt niks vanavond. Maar ja, daar is weinig aan te doen.

Reparaties

Ook de reparaties aan speelgoed en meubilair behoorde tot taak van mij vader. Ik weet niet hoe dit allemaal financieel was geregeld, maar het zal wel karig geweest zijn. Ik herinner me een avond, dat hij in ons keukentje zat om kapotte kleine zinken emmertjes te solderen. Je had toen van die staafjes soldeer die brandende bleven: een blauw vlammetjes hield maakte de soldeer vloeibaar. De lucht sloeg altijd op mijn keel. Ik denk dat er zwavel in verwerkt zat. Na het zoveelste emmertje verloor mijn vader zijn bewustzijn. Ik weer naar Van Willigen in de Rozenstraat. Gelukkig was die man bijna altijd thuis. Hij constateerde een bedwelming door zwavel. Na een poosje kwam pa weer bij en wilde weer verder gaan, maar dat werd hem verboden. Voortaan maar buiten doen.

Chr. Meijers